

Asia: 1/41/2016

Lausuntopyyntö yleisen tietosuojasetuksen täytäntöönpanotyöryhmän (TATTI) mietinnöstä ja työryhmän ehdotuksesta hallituksen esitykseksi uudeksi tietosuojaiksi

1 luku. Yleiset säännökset

Yleiset kommentit

Kansallisgallerian kokoelma on kuvataidetta ja se ilmiöitä tallentava kokonaisuus, joka muodostuu taideteoksista, arkistoaineistoista ja esineistä. Kokoelma on Suomen valtion omaisuutta ja sen ylläpidon periaatteita säätelee laki Kansallisgalleriasta (889/2013) ja valtioneuvoston asetus Kansallisgalleriasta. Kansallisgallerian kokoelman lisäksi Kansallisgalleria huolehtii Valtion taideteostoimikunnan kokoelmista. Kansallisgallerian kokoelma on korvaamaton osa kansallista kulttuuriperintöä, ja sen kolmen eri museon eli Sinebrychoffin taidemuseon, Ateneumin taidemuseon ja Nykytaiteen museo Kiasman sekä arkistokokoelmien toiminnan perusta. Laaja arkistokokoelma sisältää esimerkiksi noin 600 000 kuvaa valokuvina ja muilla formaateilla, noin 330 hyllymetriä asiakirja-aineistoja ja noin 2000 audiovisuaalisen arkiston tallennetta. Itse kokoelma-aineisto ja kokoelmia koskeva metadata sisältävät valtavan määrän henkilötietoja, jotka ovat välttämättömiä kokoelmahallinnan ja kuvataidetta koskevan tutkimuksen ja tiedontuottamisen osana.

Kulttuuriperintöaineistojen ja niiden saavutettavuuden merkitys on vahvistunut Euroopassa lukuisten EU:n ja jäsenmaiden hankkeissa, joiden lähtökohtana on lisätä kulttuuriaineistojen käytettävyyttä tieteen, tutkimuksen, talouden ja sananvapauden edistämiseksi. Suomessa tällaisia hankkeita ovat esimerkiksi Avoimen tieteen ja tutkimuksen hanke (Opetus- ja kulttuuriministeriö) ja Finna tietokanta, joka yhdistää kirjastojen, arkistojen ja museoiden tuottamia tietosisältöjä. Yleisenä, julkilausuttuna lähtökohtana on tiedon avoimuus ja pyrkimys saattaa Suomi tässä mielessä kansainvälisesti eturintamaan. Tietosisältöjen tehokas käytettävyys edellyttäisi kuitenkin aineistojen ja niiden kuvailu- ja luettelointitietojen saavutettavuutta kulttuuriperintölaitoksissa ja niiden verkkopalveluissa. Tässä mielessä Kansallisgalleria katsoo, että EU-asetuksen sallimissa liikkumavara kansallisessa lainsäädännössä tulisi käyttää täysimääräisesti edellä kuvattujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Nyt ehdotettu lakiluonnos valitettavasti johtaisi päinvastaiseen tulokseen vaarantamalla kulttuuriperintöorganisaatioiden julkisesti rahoitetut tietoyhteiskuntaa palvelevat toiminnot.

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

2 luku. Käsittelyn oikeusperuste eräissä tapauksissa

Yleiset kommentit käsittelyn lainmukaisuutta koskevasta 3 §:stä.

EU:n tietosuoja-asetuksen 6 artiklan e kohdan mukaan henkilötietojen käsittely on tarpeen yleistä etua koskevan tehtävän suorittamiseksi. Kulttuuriperintöorganisaatioiden kannalta on valitettavaa, että ehdotetun tietosuojalain mietintö sivuuttaa vain maininnalla mahdollisuuden soveltaa lakiehdotuksen 3 §:n 2 kohtaa myös yleisen edun mukaisiin arkistointitarkoituksiin jättäen täsmentämisen sektorilainsäädännön varaan. Tämä edellyttäisi valmiutta tarkistaa kulttuuriperintöorganisaatioiden lakisäateisten tehtävien kokonaisuutta sellaisella aikavälillä, joka ei ole mitenkään toteutettavissa. Kaikkien kulttuuriorganisaatioiden tehtävistä ei ole säädetty lailla tai lakisäateisiä tehtäviä ei mahdollisesti ole ilmaistu riittävällä täsmällisyydellä. Lakiluonnos jättää avoimeksi sen, millaisten arkistojen, kirjastojen tai museoiden toiminta palvelee yleistä etua. Nämä syyt saattavat vaarantaa kulttuuriperintölaitosten toimintaa vuosiksi eteenpäin. Asetuksen 6 artiklan e kohdan käsittelyperustetta tulisi täsmentää tietosuojalaissa siten, että henkilötietoja sisältävien kulttuuriperintöaineistojen sekä niihin liittyvien henkilötietoja sisältävien kuvailutietojen käsittelylle arkistointi- ja kokonamanhoitotarkoituksissa on yleistä etua koskeva tehtävä ja siten tietosuoja-asetuksen 6 artiklan e kohdan mukainen käsittelyperuste aina, kun

1. kulttuuriperintöaineistojen, kuten esimerkiksi asiakirjat, esineet, painotuotteet, taideteokset, luonnontieteelliset aineistot, kuvat ja audiovisuaalinen aineisto, dokumentointiaineistot, kyselyaineistot sekä niiden viitetiedot, tallentaminen ja saataville saattaminen on rekisterinpitäjänä olevan kirjaston, arkiston tai museon lakisäateinen tai sääntömääräinen tehtävä;
2. rekisterinpitäjän arkistointi- ja kokoelmienhoito perustuu julkisesti saatavilla olevaan suunnitelmaan;
3. tallennetut tiedot ovat oleellisilta osin tutkijoiden ja muiden tarvitsevien käytettävissä ja
4. pääsy henkilötietoihin on rajoitettu ja niitä luovutetaan vain niille, joilla on oikeus käsitellä niitä.

1 §:ssä tarkoitetut kirjastot, arkistot ja museot saavat tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 2j kohdan perusteella käsitellä myös 9 artiklan tarkoittamia erityisiä henkilöryhmiä.

Rekisterinpitäjinä olevat kirjastot, arkistot ja museot, joilla on tässä mainittu käsittelyperuste voivat myös käsitellä henkilötietoja yhteistyössä ja yhteisissä järjestelmissä.

Yleiset kommentit erityisiä henkilötietoryhmiä koskevasta 5 §:stä ja rikostuomioita ja rikkomuksia koskevasta 6 §:stä.

Taidemuseoiden toiminnan kannalta on myös olennaista käyttää asetuksen suoma liikkumavara erityisryhmien henkilötietojen käsittelemiseen. Museoissa, siinä luvussa myös taidemuseoissa on paljon dokumentaatiota, jossa esiintyy saamelaisia, maahanmuuttajia, vammaisia, sukupuoli- ja seksuaalisia vähemmistöjä. Taiteen historia on myös heidän historiaansa.

Tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamiseen lapselle sovellettavan ikärajan tulisi olla:

-

Ikärajaa koskevat perustelut

Taidemuseoiden tai muiden kulttuuriorganisaatioiden tarjoamien palvelujen luonne.

3 luku. Valvontaviranomainen

Yleiset kommentit suullista käsittelyä seuraamuslautakunnassa koskevasta 16 §:stä

-

Muut yleiset kommentit valvontaviranomaista koskevasta 3 luvusta.

-

4 luku. Oikeusturva ja seuraamukset

Yleiset kommentit käsittelyn viivästymistä koskevasta 23 §:stä.

-

Tulisiko yleisen tietosuoja-asetuksen 83 artiklan mukaisia hallinnollisia sakkoja voida kohdistaa myös viranomaisiin ja julkishallinnon elimiin?

-

Perustelut

Kansallisgalleria vastustaa hallinnollisen sakon määräämistä julkisyhteisöille. Etenkin tilanteessa, jossa henkilötietojen käsittelyn oikeudellinen perusta saattaa olla epäselvä, sakon mahdollisuus voisi johtaa tiedon tuottamisen ja käytön kannalta varovaisiin ja kielteisiin seuraamuksiin. Kulttuuriperintöön liittyvien henkilötietojen käsittely (myös erityisten henkilöryhmien kohdalla) on hyvin matalariskistä.

Mikäli vastaus hallinnollisten sakkojen kohdistamista viranomaisiin koskevaan kysymykseen on ei, pyydetään esittämään näkemys vaihtoehtoisesta seuraamusjärjestelmästä.

-

Muut yleiset kommentit oikeusturvaa ja seuraamuksia koskevasta 4 luvusta.

Rikoslain 38 luvun 9 §:n ja 10 §:n 3 momentin mahdollisesta muuttamisesta tietosuojan ulottamiseksi kuolleisiin henkilöihin, Kansallisgalleria toteaa, että valmistelussa tulisi kuulla ja ottaa huomioon taidemuseoiden, taidehistorian kirjoittamisen ja taidepuheen erityispiirteet.

5 luku. Tietojenkäsittelyn erityistilanteet

Yleiset kommentit henkilötietojen käsittelyä journalistisia, akateemisen, taiteellisen tai kirjallisen ilmaisun tarkoituksia varten koskevasta 27 §:stä.

EU:n tietosuoja-asetuksen 85 artikla velvoittaa jäsenmaita lainsäädännöllä sovittamaan yhteen toisaalta henkilötietojen suojan ja toisaalta oikeuden sananvapauteen ja tiedonvälityksen vapauteen, mukaan lukien henkilötietojen käsittely journalistisia, akateemisen, taiteellisen ja kirjallisen ilmaisun tarkoituksia varten. Lakiehdotuksessa tulisi ulottaa sen 27 §:n sääntely myös arkistojen, kirjastojen ja museoiden toimintaan kyseisten tavoitteiden saavuttamiseksi niiden aineistojen palvelussa juuri artiklassa tarkoitettuja päämääriä. Kansallisgallerian kuvataiteen keskusarkistossa on maamme keskeisin taiteilijoita, taide-elämää ja kuvataiteen historiaa käsittelevä dokumenttiaineisto, joka sisältää valokuva- ja muita kuvakokoelmia, lehtileikekokoelman ja muuta vastaavaa aineistoa. Kulttuuriperintöorganisaatioiden keskeinen rooli kirjallisen ja akateemisen ilmaisun turvaajana ja tiedon tuottajana tulisi ottaa huomioon rinnastamalla muistiorganisaatioiden henkilötietojen käsittely asetuksen 85 artiklassa tarkoitettuihin tahoihin.

Kansallisgalleria pitää myönteisenä sitä, että tietosuoja-asetuksen määräykset henkilötietojen käsittelystä eivät ulotu kuolleisiin henkilöihin. Kansallisgallerian kokoelmissa on kuitenkin suuri määrä taide-elämää kuvaavia valokuvia ja muuta aineistoa, jossa esiintyvien henkilöiden osalta ei tiedetä eikä ole mahdollista selvittää, onko henkilö elossa vai kuollut. Julkisuuden henkilöiden osalta asia on tiedossa tai selvitettävissä, mutta ei taideyleisön ja tavallisten ihmisten osalta, jolloin taide-elämän historia saattaa vinoutua vain taide-elämän julkisuudessa eniten esiintyviin henkilöihin keskittyväksi. Lisäksi jotkut kulttuuriperintöorganisaatiot joutuvat soveltamaan toimintaansa viranomaistoiminnan julkisuudesta annettua lakia (621/1999), jonka yksityiselämän suojaamiseksi säädetty salassapitoaika on 50 vuotta asianomaisen kuolemasta. Julkisuuslain 24 §:n asiaa koskeva kohta on erityisiä henkilöryhmiä koskevaa tietosuoja-asetuksen 9 artiklaa laajempi. Koska julkisuuslain uudistamista on myös esitetty, olisi perusteltua tarkastella asiaa myös siten, että mahdollinen ristiriita poistetaan.

Yleiset kommentit tieteellisiä ja historiallisia tutkimustarkoituksia sekä tilastollisia tarkoituksia varten tapahtuvaa käsittelyä koskevista poikkeuksista ja suojaustoimista

-

Muut yleiset kommentit tietojenkäsittelyn erityistilanteita koskevasta 5 luvusta.

Taidemuseoiden toiminnan kannalta on myös olennaista käyttää asetuksen suoma liikkumavara erityisryhmien henkilötietojen käsittelemiseen. Museoissa, siinä luvussa myös taidemuseoissa on paljon dokumentaatiota, jossa esiintyy saamelaisia, maahanmuuttajia, vammaisia, sukupuoli- ja seksuaalisia vähemmistöjä. Taiteen historia on myös heidän historiaansa.

Kansallisgalleria katsoo tarpeelliseksi, että tietosuojalainsäädännössä turvataan arkistoaineiston kuvailu- ja viitetietojen julkaiseminen verkossa. Esitämme samoin, kuten muun muassa Suomalaisen Kirjallisuuden seura ry ja Svenska litteratursällskapet i Finland rf, että kirjastolla, arkistolla ja museolla, jonka lakisääteisenä tai sääntömääräisenä tehtävänä on kulttuuriperintöaineistojen tallentaminen ja saataville saattaminen, on oikeus antaa tai asettaa saataville yleisen tietoverkon välityksellä aineistojen saatavuuden kannalta välttämättömät tiedot sen hallussa olevista aineistoista. Tietosuoja-asetuksen 9 artiklan mukainen tieto saadaan asettaa saataville, jos se on oikeasuhteinen tavoitteeseen nähden ja siinä noudatetaan keskeisiltä osin oikeutta henkilötietojen suojaan.

Laki rikoslain 38 luvun 9 §:n ja 10 §:n 3 momentin muuttamisesta

Yleiset kommentit tietosuojarikosta koskevasta 9 §:stä.

-

Muut mahdolliset kommentit

Muita huomioita työryhmän mietinnöstä ja ehdotuksesta hallituksen esitykseksi

-

Hämäläinen Tuula
Kansallisgalleria